Cumhuriyet
KİTAP
RENKLER • SESLER • HARFLER

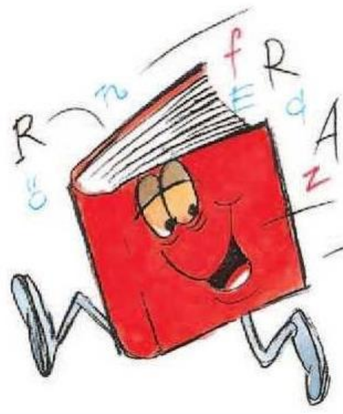

AYTÜL AKAL • NİLAY YILMAZ • ÇİĞDEM GÜNDEŞ • MAVİSEL YENER • MUSTAFA DELİOĞLU

Kitap Gölgesi

Lataşiba: İki Kent Arasındaki Karadelik

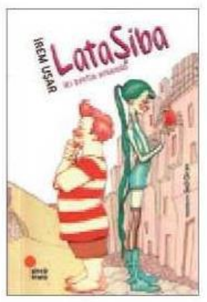

Karanlık rahattır, risksizdir. Oysa gerçekleri görmek ve ışığa bakmak cesaret ister. İrem Uşar, "Lataşiba"da bu cesareti bulan iki çocuğun öyküsünü anlatıyor...

❐ **Mavisel YENER**

Romanın ilk bölümünü, on bir yaşındaki Dara'nın anlatımından okuyoruz. Dara, Şiba ülkesinde yaşıyor. Şiba'daki bütün çocuklar yasaklarla büyümüş, buna alışmışlar. Örneğin, güneydeki surlar dışında bulunan, tehlikeli nehir bölgesi, tüm Şiba çocuklarına yasak. Bu ülkede yasak olan sözcükler de var, bunlardan biri, "geniş" sözcüğü. Çünkü Şiba'da her şey, her yer, herkes "dar". Söz gelimi, kapılar dar, pencereler ince ve uzun, geniş geniş esnemek yasak, kekleri fazla kabartmak yasak, kilo almak yasak, yeni ve farklı bir hayal kurmak da yasak... Eğer bu yasakları çiğnediyseniz hapse bile girebilirsiniz. Diyelim ki bir mimar geniş bir ev çizdi, hooop hemen hapse...

Şiba'da hayvan da yok, kenti çevreleyen surlardan girmeyi başaran kuşlar bile hiç ağaç bulunmadığı için orada fazla konaklamıyorlar. Şiba'da ağaç yok, çünkü sonbaharda çok yaprak döktükleri için hepsi kesilip yerine beton yollar yapılmış! Herkes bu düzene alışmış fakat diğerlerinden farklı düşünen, özgürlüğüne düşkün, meraklı çocuk Dara bir türlü alışamamış. Kuralları arada bir de olsa bozmak istiyor. Şiba Halk Kütüphanesi'nin beş yüzüncü katında kitap okumayı seviyor. Bir gün, seçtiği bir kitapta (Şiba'nın Uzak ve Hür Ovası) gördüğü fotoğrafta tuhaf bir ayrıntı yakalıyor. Yüksek surların ötesindeki yemyeşil ovada tüten bir baca var... Surların dışında tek başına duran bu baca Dara'yı çok meraklandırıyor, soruları çoğalıyor: "Bu çirkin duvarların arkasını neden hemen şimdi göremiyoruz? Neden bu surlar bu kadar yüksek. Arkasında madem hiçbir şey yok... Neden dışarı çıkamıyoruz? Bu surlar bizden ne saklıyor?"

"ÖTEKİ" ŞEHRİN ÖYKÜSÜ

Dara, işbirliği yaptığı sınıf arkadaşı Darfıl ile birlikte surların ötesini görebilmek için pek çok yöntem deneyecek, onu şaşırtan yanıtı Bilge Yarasa'dan duyacaktır: "Surların arkasında tek bir baca yok. Binlercesi var! Eskiden hep giderdim oraya..." (s. 55)

Şiba'nın yanı başında, yemyeşil ovanın üstüne kurulmuş "öteki" şehrin öyküsünü, romanın ikinci bölümünde, Şlopgen'in anlatımından okuyoruz. Lata şehri, Şiba'nın tersine çok geniş, insanların bol bol şaka yaptığı, bol bol yemek yediği, rahatça esnediği bir yer. Güne müzikle başlıyorlar. Kimsenin acelesi yok. Yıllardır her öğlen Latan Andı'nı okuyorlar. "Hoparlörden ovaya yayılan andımız bize, korumamız gereken değerlerimizi hatırlatıyor." (s, 81)

Lata insanları her fırsatta eğleniyor, Ay'ın doğuşu da bunlardan biri. Ay'ın altmış gün gökyüzünde kalacak olması nedeniyle düzenlenen şenlikler için, ressam Bay Kuugen, kocaman bir çarşafa resim yapıyor. Bu dev çarşafı iki çınarın arasına geriyorlar. Dolunayın doğmasıyla birlikte çarşafın üstüne tuhaf bir gölge düşüyor; bu, Şlopgen'i çok şaşırtıyor. Çünkü orada olmayan bir şehrin gölgesi bu. İnce uzun gökdelenlerle çevrili, surlarla çevrili bir şehir... Şlopgen, çarşaftaki bu gölgenin ardında yatan gerçeği öğrenmek için kolları sıvıyor. Herkese bu gölgenin gerçek olabileceğini anlatıyor fakat kimse onu dinlemiyor çünkü herkes hayatından memnun, her şeyin olduğu gibi kalmasından yana. Halk, mutluluğun sırça köşkünde güvende hissediyor kendini. Şlopgen, dev projektörlerin önünde geçip çarşafa doğru yürürse, onun da gölgesi büyüyüp gölgesi hayalet şehre uzanır mı? Şlopgen, bu parlak fikri bakalım gerçekten uygulayabilecek mi. Bakalım birbirine ötekileştirilmiş iki şehrin meraklı çocukları Dara ve Şlopgen "bir" olma bilincinin gerçeğine uyanabilecek, uyandırabilecekler mi...

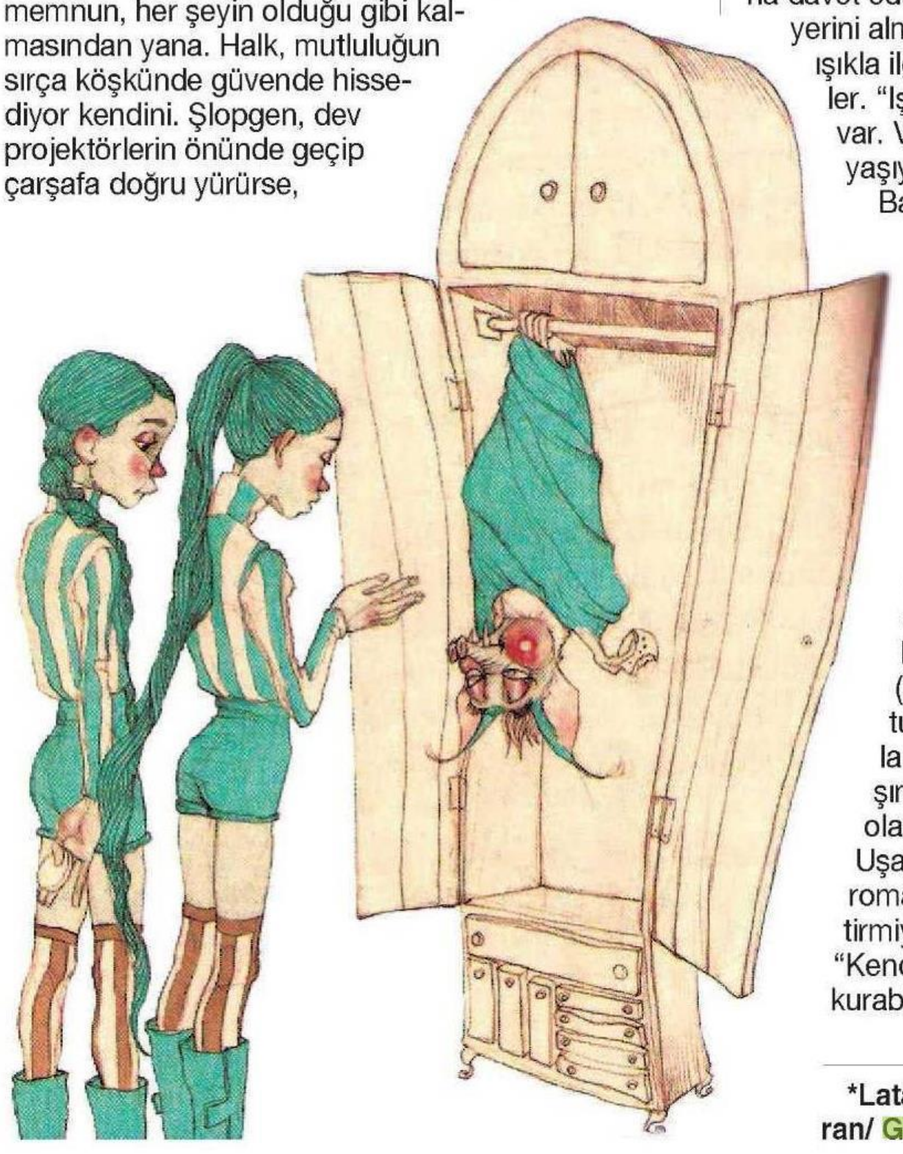

Gerek roman kahramanlarının isimleri, gerekse metinde kullanılan bazı sözcükler (Lataşiba, Boladoba, Kozasansör, Pülüvita, Velose...) dillerin çeşitliliğine dikkat çekiyor. "Kitapta birbirinden farklı iki çocuk, iki kent birleşebiliyorsa, iki farklı dil neden birleşmesin?" diyen Uşar, farklı dilleri birleştirerek yeni sözcükler uyduruyor. Örneğin Lata, Latincede "geniş" anlamına geliyor, Şiba sözcüğü ise Yemen'de daracık sokaklarıyla ünlü Şibam kentinden türüyor. Yazarın bu zekice oyunlarını izlemek pek keyifli doğrusu. İrem Uşar, ötekileştirmeyi anlatırken, yanı başımızdaki bir kenti fark etmek gibi metaforik bir yaklaşımı yeğliyor. Bilmekten kaçındığımız için ötekileştirdiklerimizi "bilme"nin yarattığı farkındalığı duyumsatıyor.

GERÇEKLERİ GÖRMEK

Sürekli mutlu olan fakat bu mutluluklarının bozulmaması için başka yaşamların da olabileceğini gözardı eden Lata insanları arasında sanatçıların da bulunması çarpıcı. Bu sanatçılardan biri, ressam Bay Kuugen. Ressam ve gizem ustası Gauguin'e gönderme yapıp okuru sanatın derin sularına davet eden bir karakter olarak romanda yerini almış Bay Kuugen. Onun renkler ve ışıkla ilgili söyledikleri, altı çizilesi cümleler. "Işığı alıp geri vermeyen insanlar da var. Ve ben, bir zamanlar o insanlarla birlikte yaşıyordum." (s. 119)

Bay Kuugen'in boyadığı çarşafa düşen gölge, Platon'un gölge metaforuna yapılan incelikli bir gönderme. Bu nedenle, kitabı öğrencilerine önerecek eğitimcilerin, okumanın ardından Platon'un mağarası hakkında öğrencileriyle konuşmalarını öneririm. Dara ve Şlopgen, zor olsa da zincirlerini kıracak, düşüneceklerdir; bu gölgelerle yetinmeyeceklerdir. Gerçeğin ışığı onları beklemektedir. Platon'un mağarasında olduğu gibi, karanlık rahattır, risksizdir. Oysa gerçekleri görmek ve ışığa bakmak cesaret ister. Mağaradakilerden (Lata ya da Şiba) biri zincirlerinden kurtulma kararlılığını gösterirse, yaşadıklarıyla ilgili anlattıkları, gölgeler ve yankılar dışında başka bir gerçeklik deneyimlememiş olanlar tarafından algılanamayacaktır. İrem Uşar, felsefe kapısını ardına kadar açarken romana "çilingir" karakterini boşuna yerleştirmiyor. Çilingir'in bir sözü bitirsin bu yazıyı: "Kendine hiç benzemeyen biriyle arkadaşlık kurabilene tüm kilitler açılır." ■

www.maviselyener.com

***LataŞiba/ İrem Uşar/ Resimleyen: Sadi Güran/ Günışığı Kitaplığı/ 135 s./ 2013/ 9+**